

VERITAS

ARCANA

GÅTOR • MYSTERIER • HEMLIGHETER

ARKEOLOGI

TORNBYGGARNA PÅ SARDINIEN NURAGERNAS GÅTA

ISSN 2002-3720
N. 6 - SEK 30,00
9 772002 372006

MILITÄR HISTORIA

**SLAGET VID
TEUTOBURGSKOGEN
OCH NEDERLAGET
FÖR ANTIKENS STARKASTE ARMÉ**

**SVENSKA
TRADITIONER
LUCIAFIRANDETS
SANNA HISTORIA**

**MYTER
OCH MYSTERIER
I SKOTTLAND**

Höstljung och kärlekstårar

CIA:S AVKLASSIFICERADE DOKUMENT

CLASSIFIED

DEN HEMLIGA SPIONSLÄNDAN

TITANIC OCH NORRSKENET

Magnetstormen och nöpanropen
som aldrig kom fram

Hand Engraved

UNIQUE WATCH

Inspired by the Artistry and Skill of Icelandic Carvers in past times

Frisland God Special Edition

Displays a dial, made of ash from the Eyjafjallajökull volcanic eruption, the steel case is hand engraved based on ancient-style motif. On the side of the watch one can see the word ÍSLAND (ICELAND) written in "Höfðaletur" (Head Letters) which is an ancient Icelandic font. The watch is only available by custom order.

J&S Watch co.
REYKJAVIK
www.jswatch.com

Någon som går ut frivilligt i det här vädret?

Att ensam är stark är inte sant till sjöss. Tvärtom. Vi behöver vara många och vi behöver arbeta tillsammans, för havet är stort och den som råkar illa ut ska kunna få snabb hjälp. Att människor hjälper varandra på sjön är en tradition som är lika gammal som båtlivet självt.

Sjöräddningssällskapet är en ideell förening med många frivilliga, och så har det varit ända sedan starten 1907. Idag har vi fler än 2200 välutbildade frivilliga sjöräddare, över 70 räddningsstationer och 260 räddningsenheter längs hela Sveriges kust. När larmet går rycker vi ut inom 15 minuter, dygnet runt och året om, oavsett väder och vind.

Men detta skulle inte fungera utan våra cirka 120 000 medlemmar och stöd från engagerade båtälskare runt om i landet. En stor del av våra dagliga kostnader (som till exempel att utbilda frivilliga och att hålla båtar och utrustning redo för utryckning) täcks av medlemsavgifterna. Och med hjälp av generösa gåvor och testamenten kan vi också investera i nya båtar och utrustning.

Därför vill vi rikta ett stort tack till dig som bidrar. Du hjälper oss att rädda liv till sjöss. Tillsammans fortsätter vi utveckla en av världens mest effektiva sjöräddningsorganisationer. Läs mer om hur du kan stödja oss på sjoraddning.se.

Ja.

FRIVILLIGA SJÖRÄDDARE SEDAN 1907.

SJÖRÄDDNINGSSÄLLSKAPET

Hjälp oss rädda de starkaste

Djurrikets kungar och drottningar behöver hjälp. Trots att de är både starka och listiga har de ingen chans emot ett skarpladdat gevär. I femtio år har vi arbetat med att förhindra dödandet i skyddade områden runt om i världen. För att sätta stopp för den avancerade tjuvjakten arbetar vi med myndigheter för att både skärpa lagarna och få dem att tillämpas. Vi jobbar också för att efterfrågan på olagliga produkter ska minska.

Stöd vårt arbete, bli WWF-fadder idag! wwf.se/fadder

WWW.ARCANA.SE

INNEHÅLL

HISTORIA

14 APRIL 1912 - TITANIC

Nödanropen som aldrig kom fram

8

MILITÄR HISTORIA

SLAGET VID TEUTOBURGSKOGEN

och nederlaget för antikens starkaste armé

18

SVENSKA TRADITIONER

LUCIAFIRANDETS HISTORIA

Traditioner och vidskepelser under årets längsta natt

36

ARKEOLOGI

SARDINIEN

Tornbyggarna från Palmavera

52

KONSPIRATIONSTEORIER

DEN HEMLIGA SPIONSLÄNDAN

CIA:s avklassificerade dokument

64

MYTER

MYTER OCH MYSTERIER I SKOTTLAND

Höstljung och kärlekstårar

74

52

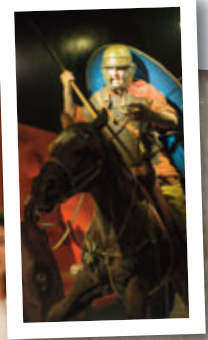
8

18

36

74

64

VERITAS
ARCANA
MYSTERIER • GÅTOR • HEMLIGHETER

VERITAS ARCANA

Nummer 6 – 2020
Digitalmagasin: pris 30,00 kr

Chefredaktör

Massimo Bonasorte
massimo.bonasorte@arcana.se

Medarbetare:

Massimo Bonasorte, Pasquale Barile,
Rose-Marie Emetorp, Håkan Strömberg.

Grafisk form

Rose-Marie Emetorp - Art Director
art@arcana.se

Marknad

art@arcana.se

Utgivare

Massimo Bonasorte Förlag
Måns Bryntessonsgatan 17A
415 03 Göteborg
+46 0700-142250

Ansvarig utgivare

Maria Emetorp
art@arcana.se

Hemsida

www.arcana.se
art@arcana.se

Redaktionen ansvarar ej för inskickat, ej beställt material.
Eftertryck förbjudet utan utgivarens tillstånd.
För copyright på texter och bilder har redaktionen begärt
tillstånd av upphovsinnehavarna. I de fall dessa varit
okontaktable, finns vi till förfogande för betalning.

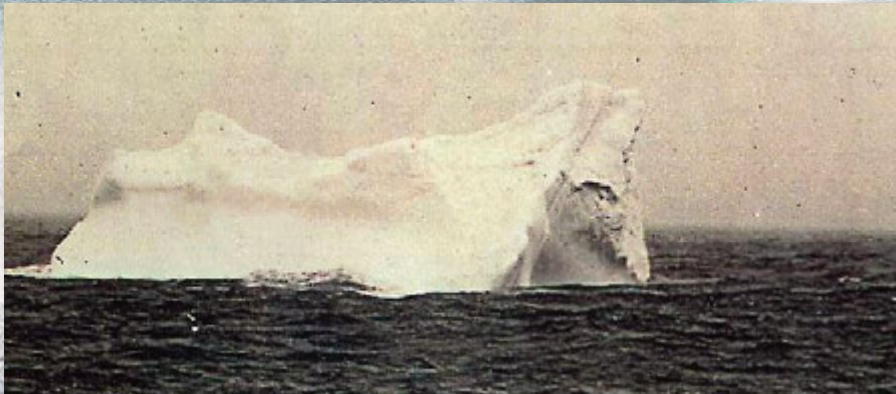
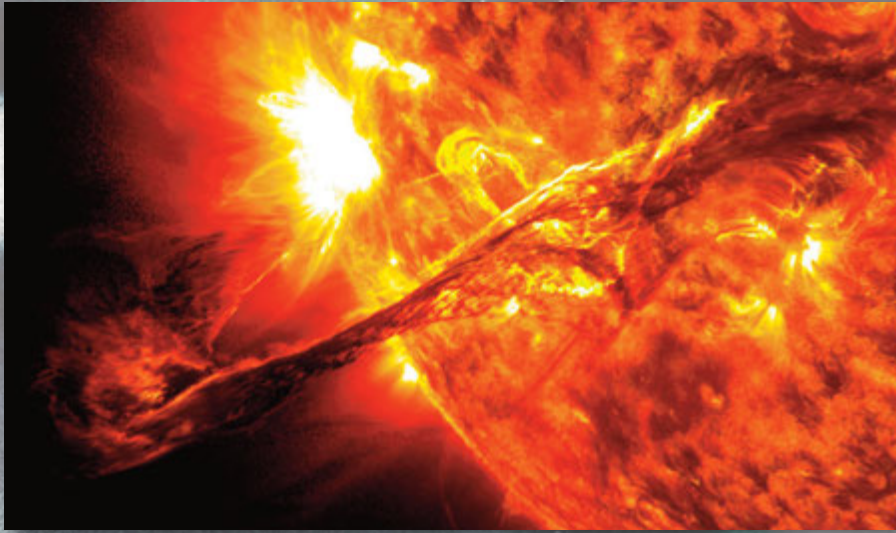

Island

photo © RAFN SIGURBJÖRNSSON - WWW.ISLANDSMYNDIR.IS

14 april 1912

TITANIC

Nödanropen som aldrig kom fram

Ny forskning avslöjar att isberget inte var den enda orsaken till kollisionen utan också en rad händelser som inträffade på grund av en häftig magnetstorm

text: MASSIMO BONASORTE

Ovan, Edward Smith, befälhavare på Titanic.

Oceanångaren RMS Titanics förlisning hör förmodligen till en av de mest omdiskuterade tragedierna i sjöfartens historia. Men det är också ett tema där det kontinuerligt fortsätter att dyka upp nya teorier om vilka orsakerna kan ha varit men framför allt vad som verkligen hände ombord de sista timmarna innan fartyget uppslukades av isvattnet i norra Atlanten. Omkring 1500 människor miste livet den natten. En nyligen publicerad studie i tidskriften *Weather* under titeln "A possible role of space weather in the events surrounding the Titanic disaster" av forskaren Mila Zinkova tycks äntligen kasta ljus över de egentliga orsaker som ledde till den fruktansvärda tragedin. Titanics kollision med isberget skulle inte ha varit den enda orsaken utan också en rad händelser som inträffade på grund av en häftig magnetisk storm. Den tragiska händelsen skulle alltså ha utspelats under ett gnistrande norrsken.

"Natten då Titanic sjönk – skriver Zinkova – var det ny-måne men norrskenet (som många överlevande ögonvittnen senare berättade om) skulle ha påverkat kompassens visning och stört radiokommunikationen. Ingen undanmanöver för isberget gjordes på grund av att Titanics kompass hade en missvisning på 0,5° nordlig riktning".

Även räddningsarbetet fördröjdes av samma orsak eftersom man inte hade lokaliserat den exakta punkt där Titanic sjönk. Faktum är att många av de nödanrop som telegrafisterna sände aldrig nådde fram till de närmaste fartygen som *La Provence*. Likaså blev många av svaren aldrig ivägskickade till Titanic, som i fallet med *Monte Temple*.

Det är också möjligt, menar Zinkova, att solstormen kan ha medfört en missvisning även på Carpathias kompass på ett liknande sätt. En sådan störning kan oavsiktligt ha styrt ångfartyget mot de överlevande, vilket uppvägde det faktum att den ursprungliga SOS-signalen hade riktat Carpathias kurs till nästan sju miles längre ifrån Titanics faktiska plats. I sin studie påpekar hon också att "Den 14 april lade Carpathias andrestyrman James Bisset märke till norrskenet omkring klockan 22.40 (alltså en timme innan magnetstormen drabbade Titanic)".

Faktum är att Bisset skrev: "Vädret var lugnt, havet stilla utan vind. Himlen var klar och stjärnorna sken. Ingen måne var synligt men norrskenet glittrande som ett månskimmer över norra horisonten. Luften var mycket kall. Fem timmar senare när Carpathia

Ovan, Titanic före avången till New York.

Ovan, Titanic's telegrafiststation.

närmade sig livbåtarna, pågick norrskenet fortfarande. Trots att natten var molnfri och stjärnorna lyste, intensifierades de märkliga atmosfäriska synförhållandena när vi närmade oss isbältet med norrskenets grönaktiga ljus som glimrande och som suddade ut horisonten framför oss norröver”.

Vittnesbörd om norrsken finns även bekräftade i andra berättelser av personer som överlevde Titanic. Till exempel Lawrence Beesley som berättade: *”Vid 3-tiden på morgonen såg vi ett svagt ljus på himlen framför styrbord, de första ljusglimtarna från den kommande gryningen, tänkte vi. Vi hade inget tidsbegrepp och kanske sökte vi bara en lättnad i mörkret – också för att äntligen kunna se varandra och upptäcka vilka våra lyckosamma följeslagare var – och undvika risken att befinna sig rakt framför ett ångfartyg helt osynliga i mörkret. Men vi*

Överlevande från Titanic på ett räddningsfartyg.

blev besvikna. Det diffusa ljuset ökade ett tag och dämpades sedan ut en aning, lyste upp igen, och förblev stilla under några minuter. Norrsken! Helt plötsligt slog tanken mig, och det stämde för i samma ögonblick kröktes ljuset som en solfäder på den norra stjärnhimlen med fallande stjärnor i riktning mot polstjärnan.”

Är mysteriet äntligen löst? Hur och varför sjönk Titanic?

Zinkovas studie har för min del (förutom hennes ostridda vetenskapliga bidrag) endast understrukt hur bräcklig och begränsad vår teknik är i jämförelse med naturens krafter. Ett av de mest fantastiska naturfenomenen vi känner till blev alltså en fruktansvärd bakomliggande anledning till en allvarlig tragedi, men också orsaken till räddningsfartygets kursändring.

Carpathia's second officer James Bisset (1989) noticed the Northern Lights around 2240 ship time on 14 April (15/0110 utc) (an hour before the Titanic's struck).

He wrote:

"The weather was calm, the sea smooth, with no wind. The sky was clear, and the stars were shining. There was no moon, but the Aurora Borealis glimmered like moonbeams shooting up from the northern horizon. The air was intensely cold. Five hours later, when Carpathia was approaching the lifeboats, the Northern lights were still present:

Though the night was cloudless, and stars were shining, the peculiar atmospheric conditions of visibility intensified as we approached the icefield with the greenish beams of the Aurora Borealis shimmering and confusing the horizon ahead of us to the northwards".

The Titanic survivors noticed the Aurora too. Lawrence Beesley (1912) described them in his book:

"Towards 3 a.m. we saw a faint glow in the sky ahead on the starboard quarter, the first gleams, we thought, of the coming dawn. We were not certain of the time and were eager perhaps to accept too readily any relief from darkness — only too glad to be able to look each other in the face and see who were our companions in good fortune; to be free from the hazard of lying in a steamer's track, invisible in the darkness. But we were doomed to disappointment: the soft light increased for a time, and died away a little; glowed again, and then remained stationary for some minutes! "The Northern Lights"! It suddenly came to me, and so it was: presently the light arched fanwise across the northern sky, with faint streamers reaching towards the Pole-star. [The Pole-star was at an altitude of more than 41 degrees]".

#UNITE4HERITAGE

#متحدون_مع_التراث

“Cultural sites have a universal value — they belong to all and must be protected by all. We are not just talking about stones and buildings. We are talking about values, identities and belonging”

Irina Bokova

Director-General of UNESCO

ARCHAEOLOGICAL SITE OF SABRATHA, LIBYA
(© UNESCO/GIOVANNI BOCCARDI)

POWERED BY

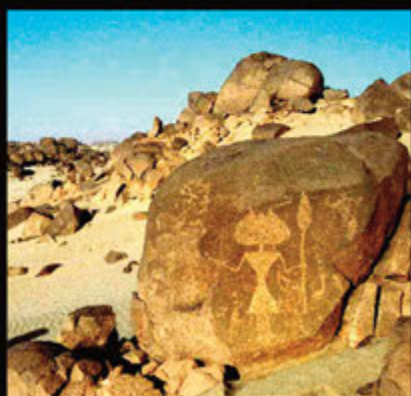

www.unite4heritage.org

THE DAWN OF IMAGINATION

NIGER

NAMIBIA

KENYA

SOUTH AFRICA

ALGERIA

LIBYA

AFRICAN ROCK ART

"The rock art of Africa makes up one of the oldest and most extensive records on earth of human thought. It shows the very emergence of the human imagination. It is a priceless treasure." Kofi Annan, United Nations Secretary-General (2005)

September år 9 e.Kr. massakrerade barbarerna hänsynslöst tre romerska legioner i historiens grymmaste bakhåll

SLAGET VID TEUTOBURGSKOGEN

OCH NEDERLAGET FÖR ANTIKENS STARKASTE ARMÉ

text: PASQUALE BARILE

R om var år 9 e.Kr. den största staden i världen och hade en befolkning på omkring en miljon invånare. Forntida historiker berättar att kejsaren Augustus ofta skröt om att han tagit över stad i tegelsten och förvandlat den till marmor. Faktum är att Rom under de första åren av den kristna tideräkningen var väldigt annorlunda mot den republikanska. I stadens centrum fanns nu mängder av marmortempel tillägnade de högsta gudarna och gatorna var stenlagda. Här fanns även de monument som Augustus lät bygga för att föreviga sin glans: Augustus forum, Marcellusteatern, Agrippas termer, Pantheon, Ara Pa-

cis, Augustus mausoleum och *Horologium (Solarium Augusti)*, ett enormt solur med en egyptisk obelisk.

Allt som utmärker en modern metropol av idag fanns i Rom under det första århundradet e.Kr., som till exempel de femvåningshus där större delen av invånarna bodde. Octavianus Augustus härskade nu över en stad som var belägen i centrum för den periodens största imperium.

Den romerska armén

Efter gallernas räder och plundringen av Rom 387 f.Kr. beslutade republiken för att organisera en permanent militärstyrka, som gradvis kom att ersätta de män som tidigare utgjort stadens milis. Under det första århundradet f.Kr. var de flesta legionärer yrkessoldater.

Vid Augustus tid utgjordes grundenheten i en legion av *contubernium*, be-

Rekonstruktion av de improviserade befästningar som de germanska stammarna förberett inför den sista fasen av striden. Museum und Park Kalkriese, Tyskland.

stående av åtta man; tio *contubernia* alltså 80 man utgjorde en *centuria* vars befäl var en *centurion*. Om man slog samman sex stycken *centuria* med totalt 480 män blev detta en kohort, medan tio kohorter utgjorde en legion på totalt 4800 män. Varje legion hade en soldat som ansvarade för att bära Roms örnsymbol, medan varje *centuria* hade en standardbärare. Legionen flankerades av en kavalleriskvadron bestående av 120 ryttare förutom legaten, en tribun med högre rang, en fältprefekt och 5 tribuner av lägre rang.

Legionerna flankerades vanligtvis av hjälpförband som i allmänhet rekryterades bland de kuvade befolkningarna och allierade folk utanför rikets gränser. Dessa avdelningar överskred

aldrig 1000 man och utnyttjades huvudsakligen för specifika stridstekniker, som bågskytte eller slungkastare, något som användes mycket under stridens tidiga faser.

Under Octavianus regeringstid hade de vapen som legionärerna utrustades med nu blivit standardiserade.

Det viktigaste distansvapnet och mest fruktade var *pilum*, ett ca 2 meter långt kastspjut med en meterlång pilspets av järn fastsatt på ett träskaft. Ett annat dödligt distansvapen var slungan som laddades med sten-, bly- eller terrakottakulor. En vältränad soldat kunde träffa ett mål ca 180 meter bort!

Bland de vapnen som användes i närbkamp var det viktigaste utan tvekan *gladius*, ett kort tveggat svärd ca 60

centimeter långt med en lång och förstärkt egg. Det fanns också längre svärd, ca 75 centimeter, men de var mest avsedda för strid till häst.

När det gäller försvarsutrustning skyddades legionärerna av en hjälm som kunde vara av brons eller järn, och av pansaret, bestående av järnplattor som satt fast på läderremmar.

För att försvara sig mot fiendeattacker bar man tunga rektangulära sköldar som var lätt välvda till formen. Dessa var gjorda av trä som täckts av läder med en sköldbuckla av järn i mitten som kunde användas under striden av legionärerna för att attackera fienden. När legionerna förflyttade sig under militärmanövrar var logistiken ett av de största problemen. Med tanke på att en legion konsumerade mer än 2000 ton vete per år och att hästarna i en

Målning föreställande Arminius som tar farväl av Thusnelda.

skvadron behövde minst 600 ton korn är det lätt att förstå de logistiska svårigheterna med en påtvingad marsch.

Men förutom transporten av förnödenheter och all den utrustning som behövdes för att slå upp läger, var ett av de grundläggande problemen arméns marschordning, eftersom man i fiendeterritorium ofta föll i bakhåll av lokala stammar. Vanligtvis öppnade och stängde hjälpförbanden och kavalleriet linjen, medan de ordinära legionerna posterade i centrum och skyddade matförråden. Under optimala förhållanden marscherade legionärerna i rader om åtta, men om terrängen inte tillät detta tunnades kolonnen ut och kunde nå mer än tre kilometer. Detta var precis en av de svagheter som Arminius utnyttjade i sitt bakhåll.

Barbarerna - de germanska krigarna

Förtida historiker var dåligt informerade angående vilka krigsstrategier folkslagen i norra delen av Europa använde sig av. Den första detaljerade informationen kommer till Rom tillsammans med Julius Caesar efter att Gallien erövrats. Även i detta fall bedömdes emellertid "barbarernas" militära skicklighet utifrån den romerska militärtraditionen.

Under Augustus regeringstid hade de germanska stammarna varken skrivsystem eller någon organiserad militärstyrka som var jämförbar med den romerska. En germansk krigares utrustning var fram till första århundradet f.Kr väldigt enkel, bestående av ett

Romersk soldat som tagit tillfånga en druid.

spjut med en pilspets av järn och en fyrkantig eller oval träsköld.

När de romerska intringen på germanska mark blir allt intensivare i slutet av det första århundradet f.Kr. sker en verklig förändring vad det gäller beväpningen för de germanska folken. Nu förekommer tveeggade svärd, spjut med pilspetsar av järn liknande romarnas *pilum*, sköldar med sköldbuckla i järn (formad som en pigg) och för första gången förekommer sporrar, ett tecken på att kavalleriet höll på att utvecklas.

Men förbättringarna var inte en slump utan kom med all sannolikhet tillsammans med de legosoldater som tjänstgjorde under kortare perioder i den romerska armén och tog med sig den förvärvade kunskapen när de återvände hem till sina stammar. När de romerska legionerna sedan drabbade samman med de germanska

folken ställdes de alltså inför en beväpning som i mycket liknade deras egen, det enda som skilde sig var krigsföringens taktik.

Befolkningarna i norra Europa var inte vana vid att strida på öppna fält utan deras taktik var perfekt anpassad till de speciella förhållanden som den egna miljön bestod av som skog, träsk och myrar.

De latinska historikerna beskriver ofta "barbarerna" som ett folk som var inte särskilt modiga eller fästa vid de egna landområdena då de retirerade inför de romerska legionernas framryckning och därmed undvek strider på slagfältet. I själva verket var detta den enda utväg de hade för att stoppa framryckningarna, eftersom man mycket väl visste att den romerska arméns hårda disciplin hade varit överlägsen på ett öppet slagfält. Därför föredrog de att dra sig tillbaka till skogar och

träsk där deras militära taktik var mer effektiv. Jämförelsen med Vietnam under förra seklet är oundviklig. De metoder och militära strategier som FNL 2000 år senare användes sig av var liknande...

Publius Quintilius Varus

Från historiska källor finns ytterst lite om Varus födelse och barndom och det mesta man vet refererar till hans intensiva samarbete med Augustus. Det första datumet är 13 f.Kr. då han utsågs till konsul av Augustus vid Tiberius sida. Mycket av sin framgång hade Varus att tacka sina äktenskapsband för som knöt honom närmare kejsaren. Först med Vipsania, dotter till Agrippa, och senare med Claudia Pulcra, (dotter till Augustus systerdotter) som blev avgörande för hans militära och politiska karriär.

Efter konsulämbetet utnämndes Varus till prokonsul i Afrika, men det var efter att han utnämnts till guvernör i Syrien (en provins i kejsardömet) som karriären tog en vändning.

Den syriska provinsen hade alltid varit en nagel i ögat på imperiet. Interna strider mellan olika lokala härskare krävde en subtil diplomati av den nya guvernören skickligt blandat med en hård linje gentemot upprorsmakare.

Varus förmågor sattes på hårt prov efter Herodes, kung av Judéen, död år 4 f.Kr. Kampen om tronföljden blev våldsam och krävde ett militärt ingripande av romarna. Varus marscherade då med en legion mot Jerusalem, slog ner upproret, stationerade andra legioner på

strategiska punkter i provinsen och antog diplomatiska eller repressiva strategier, beroende på situationen.

På kort tid återställde han lugnet i provinsen, något som ökade hans gunst hos Augustus. Kort därefter utsågs Varus till befälhavare för Rhein-legionerna.

Arminius, den barbariska "förrädaren"

Arminius föddes omkring 17 f.Kr. och tillhörde en viktig familj i den germanska stammen cheruskerna. Under sin ungdom tjänstgjorde han tillsammans med sin bror Flavus i den romerska armén i ett kompani med stöd-

Thusnelda inför Germanicus.

trupper. Att han gjorde det hade flera orsaker, dels att Arminius kanske ville öka sin prestige bland de stammar som stödde romarna, eller möjligheten att ansöka romerskt medborgarskap efter militärtjänsten.

När han runt 7 e.Kr. lämnar den romerska armén i Pannonien¹, var de germanska stammarna uppdelade bland de som såg positivt på en allians med romarna, och andra som ville bevara sin tusenåriga frihet.

Stammarna styrdes enligt ett uråldrigt system.

Vanligtvis fanns det ett råd av de äldste som fattade de viktigaste besluten och i händelse av krig valdes en ledare som fick beslutsfattande makt.

Som son till ledaren av från cheruskernas stam var Arminius perfekt för rollen som befälhavare.

Dessutom hade erfarenheterna från militärtjänstgöringen i den romerska armén ökat hans prestige och auktoritet bland de olika stammarna. Det är oklart när och hur Arminius utformade sin idé för anfallet mot de romerska styrkorna, men för att genomföra planen var han tvungen att vinna förtroendet

bland de olika stammarna för att kunna rekrytera en tillräckligt stor militärstyrka.

Förspel till striden

Det otroliga krigsmaskineri som den romerska armén var, fulländades och omvandlades till en professionell här av Augustus i egen person som till varje pris ville undvika ett nytt inbördeskrig. År 9 e.Kr. inneslöt romarriket hela Medelhavet och omfattade en stor del av Europa. Men medan lugnet återställts i Gallien efter Caesars erövringar förblev den germanska fronten ett problem.

Efter en räd av germanska stammar väster om Rhen där den V legionens kejsrerliga insignier stals under Marcus Lollius ledning, beger sig Augustus till Gallien. Där omorganiserar han sin armé och ger order om att bygga militära förläggningar vid Rhen som skulle fungera som utgångspunkter vid framtida kampanjer i Germanien. År 12 f.Kr. genomför Drusus (son till Augustus hustru Livia) det första erövringståget mot de germanska stammarna, korsar Rhenfloden och besegrar usipeterna och sugambrenna.

Rekonstruktion av Arminius improviserade befästningar .
Museum und Park Kalkriese, Tyskland.

Under våren 11 f.Kr. rycker Drusus fram bortom Rhen tills han når Weserfloden, och blir därmed den första generalen som nådde så långt bortom den naturliga gräns som floden Rhen utgjorde. Men just denna räd blev en utlösande faktor och kom att väcka en känsla av samhörighet som hittills varit okänd bland de germanska stammarna. Under returnmarschen hamnade legionerna ofta i bakhåll och undgick med en härsmån att bli massakrerade.

Fortfarande inte nöjd, startar Augustus styvson år 9 f.Kr. ytterligare en offensiv och rycker fram ända till floden Elbe och då man plundrar och bränner allt i sin väg. Men återigen var det ingen egentlig erövring av territoriet eftersom legionerna återvände i sin helhet till vinterlägren. Vid återkomsten skadades Drusus under en hästolycka och avled kort därefter. Efter en kort period då Rhein-legionerna befann sig under ledning av Tiberius (Drusus bror), var det dags för Lucius Domitius Ahenobarus (Neros farfar) som till och med korsade floden Elbe.

År 2 f.Kr. kallades Ahenobarus till Rom och kommandot

över Rhein-legionerna anförtroddes återigen Tiberius som planerade en samordnad attack, både till lands och längs med floden i Germanien. Men återigen lyckades Rom inte kuva några stammar och i slutet av fälttåget marscherade legionerna västerut för att återvända till vinterlägren. Enligt forntida historiker, hade Germanien år 6 e.Kr. under ledning av Maroboduus pacificerats med undantag av en enda stam, markomanerna. För att undertrycka detta sista motstånd förberedde Rom en ny offensiv som skulle eliminera oroshärden. Men det plötsliga upproret i provinserna Pannonien¹ och Dalmatia tvingade Tiberius att marschera söderut med sina legioner. Kommandot över Rhein-legionerna anförtroddes då Publius Quintilius Varus.

Mot en massaker

Naturen i norra Germanien var särskilt fientlig och obekvämt om man inte kände till landsområdena. Skogar, träsk och kärr utgjorde en perfekt terräng för gerillabaserad militärtaktik och var ett stort hinder för en marscherande armé som baserade all sin styrka på öppna fältmanövrar.

Arminius förberedde sin fälla i god tid i förväg genom att välja en exakt punkt mellan Kalkriesekullen och ett stort träsk (la Grande Palude), som var perfekt för att förverkliga hans plan. En smal stig var den enda passagen för att komma förbi Kalkriese, men de som kom från öst stod inför ett val när de nådde den nordligaste punkten: att fortsätta

mot den norra änden av passagen eller svänga sydväst och hålla sig kvar vid sidan av kullen.

Arminius lät med all sannolikhet gräva upp mark och skapade på så sätt ett naturligt hinder som tvingade den romerska kolonnen att svänga mot sydväst. Fällan fulländades också genom en jordvall som skulle tjäna som skydd mot legionärernas attacker. När den romerska kolonnen kom fram till det som verkade naturlig bifurkation, lyckades germanernas konstgjorda hinder uppnå den önskade effekten. Efter att ha skickat ut några spejare och försäkrat sig om passagens säkerhet bestämde Varus att fortsätta sydväst. Stigen blev alltmer smal och soldaterna tvingades strama åt kolumnlinjen, ibland snubblande på varandra då man tog sig fram i den leriga terrängen. Kolonnen sträcktes ut från sin normala proportion med de initiala ca 3,5 kilometerna och nådde troligen ca 4-5 kilometer. Soldaterna börjande nu också bli nervösa eftersom landskapet förändrades radikalt. Till höger där slätten tidigare sträckt sig fanns nu istället en mycket tät skog, medan man

Målning av Otto Albert Koch, Varusschlacht.

till vänster skymtade Kalkriesekullen. De germanska krigarna väntande nu otåligt på Arminius order bakom valLEN. Många av dem var livrädda för de romerska legionerna och hade ingen avsikt att starta attacken. Arminius och hans män var tvingade att visa deras kapacitet som ledare och inge krigarna mod, inte minst eftersom den romerska kolonnen närmade sig och attacken måste inledas samtidigt för att få en överraskande effekt.

Början på slutet

Så snart den romerska kolonnen med de tre legionerna XVII, XVIII och XIX upptog utrymmet som gränsades av valLEN ca 1,6 km, föll vid attackens signal ca 25 000 spjut med en 50 cm lång pilspets av järn på de helt ovetande romerska trupperna. helt försvarslösa och oförberedda på attacken. Den smala stigen hindrade legionärerna från att lyfta de tunga sköldarna för att försvara sig och kasta sina spjut. Många av fiendespjuten träffade soldaterna, andra bröt sönder deras sköldar och hjälmar eller träffade djuren som i panik sökte en flyktväg och trampande ner allt i deras väg. Inom några sekunder var frontlinjen i den långa romerska kolumnen i fullkomlig oordning, oförmögen att försvara sig och totalt i fiendens händer.

Eftersom kolonnen blivit så lång förstod de bakre leden i början av attacken inte vad som hände och fortsatte att marschera. Detta i sin tur skapade en dominoeffekt med soldater som föll på varandra.

Stigen som nu började bli blöt av blod tillsammans med de dödade och sårade, gjorde marschen ännu svårare.

Kaos rådde nu i de romerska legionerna med pilregn som fortsatte att falla, vettskrämda djur, män som skrek i panik, andra som försökte ett tafatt

försvar medan deras kamrater stupade vid deras sida. Den romerska militära disciplinen sattes verkligen på prov, och många soldater försökte fly men tillfångatogs snabbt eller dödades av germanerna som väntade på dem vid sidan av stigen, andra drunknade i kärr.

Då de germanska krigarna såg de romerska legionärerna i fullständigt kaos för första gången, tog de mod till sig och svepte ner från vallen till vad som återstod av den romerska kolonnen. Det som följde nu var en riktig massaker. De romerska soldaterna visste inte hur de skulle försvara sig medan germanerna använde sina spjut och svärd skoningslöst.

Inom några minuter var hela vägen som sträckte sig längs Kalkriese täckt med blod, döda och sårade romare.

Men informationen om massakern nådde inte genast Varus som befann sig i mitten av kolonnen. När han såg hur legionärerna föll, en efter en under de germanska svärdens insåg Publius Quintilius Varus att allt var förlorat. Han och hans officerare begick självmord, vilket enligt romerska värderingar var en värdig död.

När nyheterna om Varus och officerarnas självmord nådde resten av soldaterna kollapsade de få motståndsfickorna som snabbt organiserats av legionärerna. Massakern blev då fullständig. Striden varade ungefär en timme, där ca 5 000 romare dog omedelbart, 10 000 sårades dödligt utspridda längs stigen, 2000 togs till fånga för att offras till skogens gudar. De döda germanerna var bara några hundratal ...

Efter slaget

Dagen efter slaget gick de germanska krigarna längs med hela stigen. Liken hade redan börjat ätas av djur, och maskar,

flugor och myror täckte soldaternas stympade kroppar.

Deras utrustning var utspridd över hela området, blodiga svärd, brutna spjut, trasiga sköldar, kropparna från några soldater flöt i kärr efter fåfänga flyktsök. Alla sårade romare som hade lyckats överleva natten avslutades med ett svärds-hugg. Det nyvunna bytet delades upp mellan de olika stammarnas krigare enligt deras rang och roll under striden. De soldater som tillfångatogs under striden offrades senare till skogsgudarna på olika sätt. Vissa hängdes, andra dränktes i träsk, en del halshögs och deras huvuden hängdes sedan i träd nära platsen för striden. Själva platsen där striden ut-

kämpats blev för germanerna som ett slags heligt tempel, ett vallfartsmål i flera århundraden.

De döda romarna flyttades inte, utan lämnades kvar som ett votivoffer till skogens andar.

År 15 e.Kr. fann Germanicus platsen för Varus nederlag, en stig övertäckt med vita benknotor.

När han såg legionärernas ilska beordrade han då att man skulle ge dessa en värdig begravning för att hedra de fallna i striden. Men så fort Germanicus återupptog marschen med sina legioner, återvände germanerna och grävde upp benen för att återställa templets heliga aura som skändats av romarna.

Orsakerna till nederlaget

Forntida historiker skyller Teutoburgs nederlag på Varus som anklagades för militär och politisk inkompetens. I själva verket var situationen mer komplex än den verkar. Romarna var vana vid att betrakta befolkningen norr om Alpna som primitiva och ociviliserade.

Om Caesars erövring av Gallien möjliggjorts tack vare en mycket avancerad social struktur bland de keltiska stam-

Hermann och Thueselda,
en målning av Johann Heinrich Tischbein.

Germanicus återvänder till Teutoburgskogen.

marna som tillät ockupationen av verkliga städer, var detta inte möjligt i Germanien.

Trots de många fälttåg av Rom öster om Rhen och de talrika segrarna, blev de germanska stammarna aldrig underkuvade, då deras samhälle var organiserat på ett sätt som inte krävde stora bebodda byar. Denna situation tolkades av romarna som ett tillstånd av stark social eftersläpning vilket successivt ledde till att undervärdera de germanska stammarnas verkliga styrka.

Germaner rekryterades av Caesar för att strida i Gallien, och Arminius själv tjänstgjorde i de romerska legionerna i Pannonien¹, där han utmärkte sig genom sin duglighet och erhöll romerskt medborgarskap.

Omsättningen av icke-romare i de romerska militärlägren ökade bara den krigiska kunskapen hos dessa folk. Arminius gjorde ingenting annat än att utnyttja den kunskap han förvärvat under sin tid i den romerska armén. När han förklarade sin plan för ledarna i de olika stammarna, visste han mycket väl vilka svårigheter en armé på omkring

18 000 man stod inför under marschen. Han kände till svårigheterna med manövrar i trånga utrymmen och drog också fördel av romarnas förtroende gentemot de inhemska guiderna, något som säkert också spelade en viktig roll i det romerska nederlaget.

Chocken över nederlaget var av sådan vidd att Augustus och senare Tiberius satte stopp för de expansionistiska målen i de borte Rhein-regionerna och lämnade Rhen som en naturlig gräns mellan två världar och två helt olika kulturer. Stridens påverkan i den europeiska historien kom att bli mycket viktig, eftersom den markerade en kulturell gräns i många århundraden. Som historikern Peter Wells påpekar: *"I den moderna världen finns än idag spår kvar av denna kulturella gräns. Gränsen mellan de länder som talar romanska språk (härledda från latin) och de germanska språken är floden Rhen, väster om floden dricker folken vin, medan traditionen för de i öster är öl"*.

¹En romersk provins och ett område som idag motsvaras i dag av bland annat Ungern, och Kroatien.

BRIGADMUSEUM

UPPLEVELSEMUSEET FÖR ALLA

www.brigadmuseum.se

LUCIAFIRANDETS SANNA HISTORIA

TRADITIONER OCH VIDSKEPelser UNDER ÅRETS LÄNGSTA NATT

En intervju med
Håkan Strömberg
författare till boken:
Lucia. Den svenskaste av alla
traditioner.

Ovan, Sankta Lucia en målning av Garofalo.

Luciafirandet innan jul hör till en av de viktigaste traditionerna i Sverige. Den 13 december räknades länge som den längsta natten på året och representerade en vändpunkt då ljuset sakta kom tillbaka. Men historien bakom firandet av Lucia bygger på traditioner som skiljer sig åt i landets olika regioner, så det är svårt att förstå vilken som är den egentliga och ursprungliga. I själva verket finns det faktiskt fem olika teorier om ursprunget till Luciafirandet. För att få en tydligare bild av firandets ursprung och legendernas olika aspekter har vi intervjuat Håkan Strömberg, museipedagog på Göteborgs Stadsmuseum som i sin bok Lucia. Den svenskaste av alla traditioner reder ut begreppen.

Hur många legender finns det som handlar om sankta Lucia?

–”Hur många som helst verkar det som. Men hon har varit starkast i västra delen av Sverige. Där verkar det ha växlat väldigt mycket nästan från by till by vilken form hon har haft. Egentligen handlar det bara om att hon är länkad till Luciadagen den 13 december, sedan kan hon ha varit nästan vad som helst. Hon kan ha varit allt från en häxa, till ett mystiskt väsen som visade sig på natten eller en flicka som kommer med frukost.”

Hur kom legenden om Lucia till Skandinavien och Sverige?

–”Det luriga är att det är svårt att veta om Lucia har någonting med helgonet att göra överhuvudtaget. Det vi vet är att den 13 december kommer in i den svenska kalendern som luciadagen. Det var den mörkaste natten på året som då blev en magisk natt. Idag är det den 22 december *Tomasnatten* som är mörkast, men tidigare var det den 13 december, något som senare ändrades i kalendern. Den 13 december var den mörkaste och längsta

natten då en massa saker hände. Djuren kunde prata, vatten förvandlades till vin och man fick inte låta hjul snurra, alltså inte spinna, mala eller sådant för då kunde dessa gå sönder. Naturen stannade upp och bytte varv. Det var då året vände, en vändpunkt från mörkare och mörkare till ljusare igen. Lucianatten var verkligen speciell. Frågan är bara om figuren Lucia har något med helgonet att göra eller med själva natten?”

Tror du att det finns en hednisk del som kan knytas till Lucia eller är det en nyare tradition?

– ”Jag hittade fem olika tänkbara ursprung för Lucia. En av dem är att det är en gammal hednisk tradition, men jag tror inte riktigt på det. Sådana saker överlever inte riktigt så länge.

Vissa tror att det är en katolsk tradition som har överlevt. Men Sverige har varit protestantiskt i flera hundra år och kyrkan har agerat väldigt hårt mot allt som var katolskt. Jag svårt att tro att firande av ett helgon skulle ha överlevt så länge, utan tror att det här firandet dyker upp senare och egentligen inte har med helgonet Lucia att göra.”

Kan du berätta lite mer om de fem olika teorierna?

– ”Den första är att det är helgonet som levt kvar och att man fortsatt att fira Lucia i århundraden bland bönderna, vanligt folk, utan att kyrkan har brytt sig om det.

Den andra är att i Tyskland har man en tradition, *Christkind* vilket innebär en flicka som klär ut sig till Jesusbarnet och kommer med presenter. Traditionen finns fortfarande kvar och på vissa platser som i Nürnberg väljer man en *Christkind*. Där tävlar flera flickor om att bli *Christkind* precis som Lucia som också se ut som henne, fast det är ett barn med lång vit klänning och en glo-

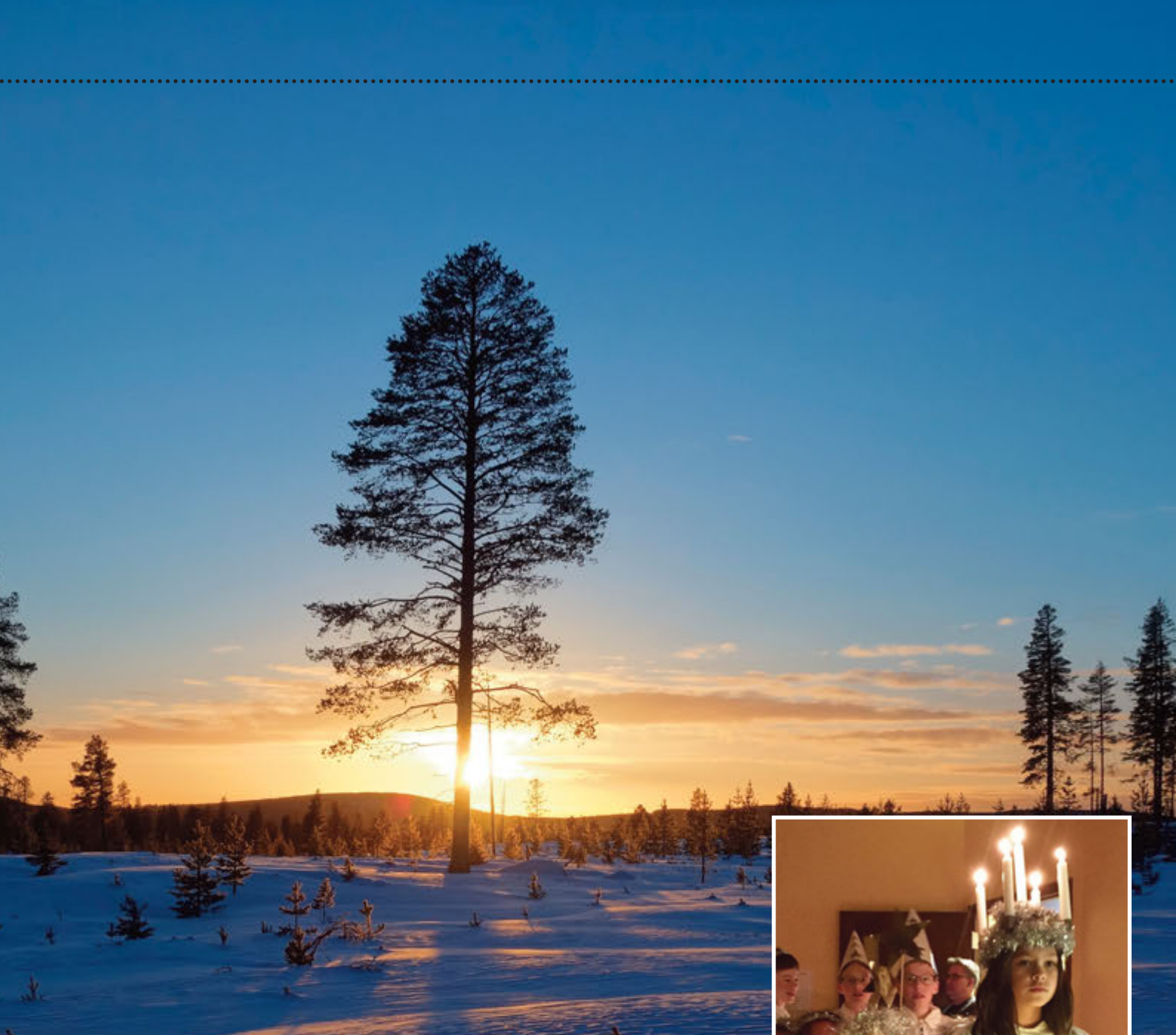
Ovan, jungfru i Castell Cartoixa de Vallparadis, Museu de Terrassa.

Ovan. målning av Bartolome Esteban Murillo, Adoration of the Magi.

ria av ljus. Kanske är det den tyska förebilden Christkind som kommit till Sverige och sedan på något sätt bytt namn till Lucia under vägen. Den tredje idén är att man tänker sig en urgammal hednisk tradition. Hon skulle vara en slags "vinterns drottning", gudinna eller något liknande som man fortsatt att dyrka genom tiden. En fjärde teori är att under 1600-talet börjar studenter gå runt och tigga när de har ledigt från skolan för att få mat. De framför små teaterpjäser och vid jul spelar de bibliska skådespel. De spelade Herodes,

Jesus och de tre vise männen. De sjöng, spelade teater och för detta fick de mat, brännvin och pengar. En av figurerna som medverkade är ängeln, som brukar beskrivas med en krona av brinnande ljus och en vit dräkt. Så det skulle kunna vara ängeln som på något sätt bytt namn och blivit luciafiguren. Nummer fem; vid stora högtider ville ungdomarna festa och då lekte man gärna när man skulle tigga att man imiterade ett brudfölje. Ett utklädningsupptåg alltså, där man klädde ut sig till brud, brudgum och

tärnor, alltså ett brudfölje. Sedan gick man runt bland gårdarna och tiggde mat och pengar. Lucia kallas ju för *Lusse-brud* och det fanns också brudar vid midsommar, på våren och vid andra tillfällen. Frågan här är om Lucia är en sådan tradition där ungdomar gick runt och tiggde *matbrud* som sedan, istället för att tigga, började dela ut frukost? I det gamla Sverige fanns det många sådana traditioner då man klädde ut sig. Oftast var det för att tigga mat och ibland för att skrämmas. Det fanns massor av alla möjliga slags figurer. Alla dessa har försvunnit idag

och de enda som finns kvar är Lucia, påskkäringarna vid påsk och jultomten på julafton. För alla de här fem teorierna finns det väldigt bra argument för och emot. Så jag misslyckades och kunde inte välja ut någon speciell utan alla funkar.”

Varför har pojkarna den speciella hattstruten?

– ”Dom föreställer de tre vise männen. Då var det de vise männen som berättade historien om Herodes och kanske Maria och Josef. De hade på sig en hatt med stjärnor och den som

Ovan, Luciatåg i Madison Wisconsin.

Ovan, julkort med Lucia av Adèle Söderberg.

gick först bar på en stjärna men det var alltid tre personer. Från början var de inte tillsammans med Lucia utan det var studenter som gick runt och tiggde mat. Sedan slogs de ihop med Lucia i början av 1900-talet och nu hör de alltid ihop, Lucia, stjärngossar och tärnor.”

Det finns alltså ingen koppling till häxor eller medeltiden?

– ”Nej inget sånt. De tre vise männen har kunnat se ut på andra sätt, med officersmössor som Napoleon och annat i äldre tid. Men hattstruten, som då var gjord av tyg vann i början av 1900-talet .”

Varför finns det lussekatter? Har de en hednisk form?

– ”I Nederländerna gör man något som kallas dövelskatter (djävulskatter) och det är ett bröd man gjorde

på sankt Nikolausdagen. När Göteborg byggdes kom många personer från Nederländerna hit över och kanske tog de med sig dessa dövelskatter. I Sverige var sankt Nikolaus ingen dag som firades, men det var Lucia så den flyttades över dit och då blev det luciakatter istället, alltså lussekatter. Detta inträffar på 1600-talet och framåt, så jag tror inte att det finns någon hednisk bakgrund.”

Vad gör en Lucia? Vad förväntas av henne, hur ska hon klä sig?

– ”Idag är ju Luciafirande väldigt mycket sång och musik. Det består av litet musikstycke där Lucia tillsammans med tärnor, ibland också stjärngossar eller bara Lucia och tärnor som sjunger jul- och luciasånger. Man går runt till skolor, arbetsplatser, äldreboenden och uppträder och sjunger.

Ovan, Luciafirande på Koberg i Västergötland 1848.
Akvarell av Fritz von Dardel. Nordiska museet.

Men under de senaste hundra åren har Lucia firats på många olika sätt. När vi möter henne först kan det vara en enda person som kommer och delar ut frukost när folk ligger i sängen på morgonen. Ibland sägs det att hon sjöng en visa också. Därefter kommer en variant då det är flera ungdomar som klär ut sig och går runt bland gårdarna och delar ut frukost eller tigger.

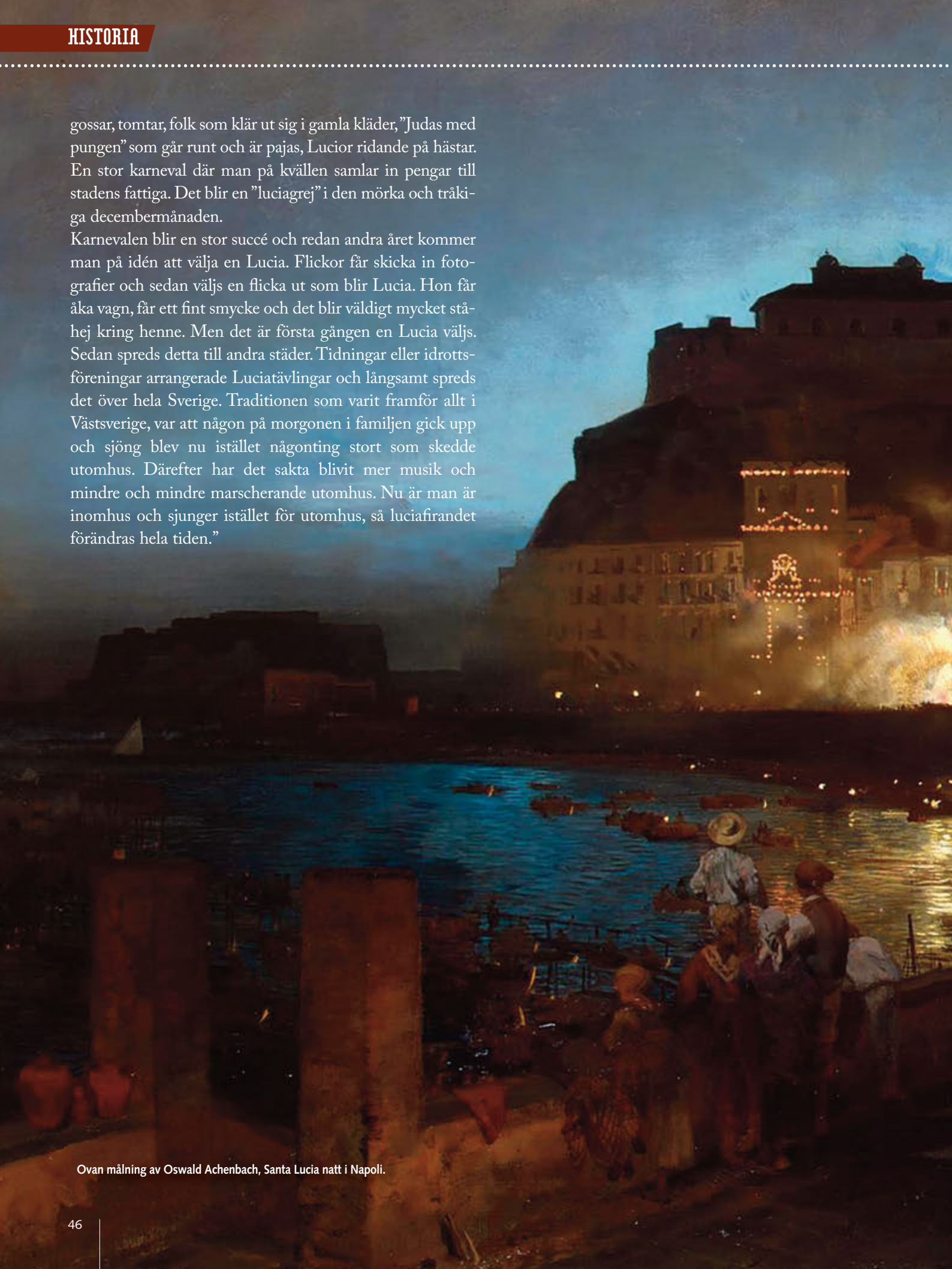
I Stockholm på 1920-talet ordnade man en karneval innan jul. Man ville ha en karneval som i södra Europa. Det har precis kommit elektriskt ljus till Stockholm som lyste överallt och gav en feststämning. Man bestämmer sig för en karneval på luciadagen som är lagom före jul.

I detta karnevalståg medverkar allt möjligt. Pojkkörer utklädda till stjärn-

gossar, tomtar, folk som klär ut sig i gamla kläder, ”Judas med pungen” som går runt och är pajas, Lucior ridande på hästar. En stor karneval där man på kvällen samlar in pengar till stadens fattiga. Det blir en ”luciagrej” i den mörka och tråkiga decembermånaden.

Karnevalen blir en stor succé och redan andra året kommer man på idén att välja en Lucia. Flickor får skicka in fotografier och sedan väljs en flicka ut som blir Lucia. Hon får åka vagn, får ett fint smycke och det blir väldigt mycket stähej kring henne. Men det är första gången en Lucia väljs. Sedan spreds detta till andra städer. Tidningar eller idrottsföreningar arrangerade Luciatävlingar och långsamt spreds det över hela Sverige. Traditionen som varit framför allt i Västsverige, var att någon på morgonen i familjen gick upp och sjöng blev nu istället någonting stort som skedde utomhus. Därefter har det sakta blivit mer musik och mindre och mindre marscherande utomhus. Nu är man är inomhus och sjunger istället för utomhus, så luciafrandet förändras hela tiden.”

Ovan målning av Oswald Achenbach, Santa Lucia natt i Napoli.

Varför tror du man valde den italienska sankta Lucia? Finns det något samband med det de kristna legenderna?

– ”Dagen tror jag. Jag tror inte att svenskarna kom ihåg helgonet under så många hundra år.

Men senare har det alltid gjorts kopplingar till Italien. Ett tag så valdes ju ”Sveriges Lucia” och hon åkte ju alltid ner till Italien. Jag tror att italienarna blev lite förvånade och undrade varför svenskarna bryr sig om just sankta Lucia. Vi gör ju kopplingen mellan helgonet och Lucia här uppe i Norden. Men jag är inte säker på att man brydde sig om att den kopplingen fanns när Lucia började dyka upp. Jag tror den har gjorts senare.”

Hur är det med sången och texten?

– ”Originalsången har totalt andra ord. Sången ”*Sul mare luccica*” var känd i Sverige tidigare. Men i början av 1900-talet kom någon på att skriva en helt ny text som handlar om det svenska luciafirandet som ”*Natten är mörk och stum...*” och ”*Nu kommer lucia med ljusen*”. Man bara tog en gammal melodi som handlar ett kvarter, en stadsdel och gjorde om den så att det handlade om svensk Lucia.”

Hittade du allt du behövde även vad det gäller legenderna?

– ”Nej, jag hade kunnat fortsätta hur länge som helst. I alla gamla arkiv finns olika sätt beskrivet på hur firade och det verkar verkligen som det hade kunnat firas på hur

många sätt som helst. Men det har varit väldigt svårt att hitta någon slags början på det. Den äldsta källan är från 1700-talet i en herrgård, där en präst blir förskräckt när det kommer in två flickor med ljus på morgon och ger honom frukost. Det är den äldsta luciabeskrivningen vi känner till. Men det fanns alltså väldigt många sätt att fira Lucia. Jag tror att det viktiga var att natten var så lång så människor gjorde en massa saker för att överleva. Man gav djuren extra mat mitt i natten. Man gick upp jättetidigt och åt en frukost, två frukostar osv, så det var en magisk natt som man jobbade runt och då blev Lucia en del av den natten.”

Har du forskat vidare bland dessa legender?

– ”Nej. Men jag följer ju upp och det har blivit väldigt intensivt i Sverige de senaste åren. Nationalister vill bevara det gamla och försvarar en förändring av Lucia men det blir allt mindre och mindre luciafirande. Många skolor och kommuner slutar att fira Lucia.”

Det är synd för det är ju en tradition.

– ”Ja, men det är en tradition med problem. Man ska ju välja en flicka och ha en skönhetstävling i skolan. Det gick förr i tiden men går inte idag. Skolan ska ju lära eleverna att utseendet inte spelar så stor roll utan man ska vara den man är. Ska man då låta skolan tala om vilken som är sötast av fem flickor? Det funkar inte. Så skolorna slutar med det.

I kommunerna är det inte många flickor som vill vara Lucia längre så det börjar försvinna mer och mer. Varje år visar Sveriges television fortfarande en Lucia på luciamorgonen som ofta sänds från en kyrka. År 2012 valde man en mörk flicka, adopterad från Indien som Lucia och då blev nationalisterna rasande. Så det är mer bråk om Lucia nu. Därför väljer fler att strunta i det hela, det blir för komplicerat.”

Finns det något du verkligen skulle vilja göra eller studera men inte hunnit med än?

– ”Åh, jag har en massa projekt som skulle vara kul. Det finns till exempel legender i vissa delar av Sverige som tex i Småland om en jätteorm. Det har alltid funnits sagor om jätteormar men på 1800-talet var det en man där som började undra om den här ormen verkligen fanns.

Så han annonserade i en tidning och ville att alla som hade mött ormen skulle skriva till honom. Han fick faktiskt flera hundra brev från människor som beskrev detta, några hade till och med slagit ihjäl en jätteorm. Det skulle vara mycket spännande att undersöka detta och titta på platserna. Jag tror inte att den finns men det är väldigt spännande att hundra människor kan berätta ungefär samma sak. Vad är det som gör det?”

Håkan Strömberg är historiker och arbetar på Göteborgs stadsmuseum. Boken Lucia, Den svenskaste av alla traditioner, finns utgiven av Carlsson Bokförlag 2017.

Barn och cancer hör inte ihop.

Swisha till 90 20 900 och stöd forskningen.

Nova 9 år, leukemi.

Barn och cancer är två ord som aldrig borde nått varandra. Ändå bildar de den vanligaste dödsorsaken för barn mellan 1 och 14 år i Sverige. Var med i kampen. Vi behöver all hjälp vi kan få för att hålla cancer borta från barn.

Läs Veritas Arcana och över
300 andra titlar på Ztory

www.ztory.com

SARDINIEN

Riter i Möteshyddan

TORNBYGGARNA

från Palmavera

© text: COOPERATIVA SILT
översättning: ROSE ERNETORP
© fotografier: NICOLA CASTANGIA

Det fanns en tid då människorna på Sardinien var härskare över det egna territoriet. Samma befolkning byggde de imponerande *nuragerna*, de cirka 8000 koniska stentorn som än idag ger öns landskap dess säregna prägel, en bekräftelse av dess forntida storhetstid. Under bronsåldern där staden Alghero idag reser sig, påbörjade den nuragiska civilisationen för 3500 år sedan byggnadsprojektet av en by, vars spår fortfarande finns kvar.

Den arkeologiska utgrävningsplatsen *Nuraghe di Palmavera* ligger i ett vackert naturområde på en kulle några kilometer från stränderna i Alghero. För cirka 1500 år sedan valde nuragkulturen detta bördiga och strategiska område som bosättningsplats fram till 800-talet f.Kr. Här kan nu besökare få en uppfattning om hur det har sett ut och hur man levit i denna förhistoriska by, genom att strosa runt i ett område som omger de 50 hyddor arkeologerna hittills grävt ut.

Man tror att hyddorna fungerat som boplatser där man också samlades för att baka bröd, väva, smida metaller eller bearbeta keramik (många vaser som fortfarande är intakta har hittats). Hyddorna kan förefalla en aning kala och idag finns bara grundmuren kvar bestående av torrstaplade stenblock (utan något bindemedel) fastkladda i varandra för att stödja taket. Taket utgjordes i sin tur av en robust stomme med mäktiga balkar som täcktes med vass och halm. En öppen spis i mitten av utrymmet fungerade som ljus- och värmekälla för den inre miljön. Detta rum användes främst som skydd över natten, men även som förvaringsplats för bruksföremål som användes under dagen. Golvet var övertäckt med många små stenplattor och på flera platser har man påträffat krukor placerade under dessa plattor nere i marken som ett sätt att förvara maten. Detta folks skarp-sinnighet och hantverksskicklighet bekräftas ytterligare genom deras förmåga att reparera krukor med blyklämmor. Nästan som för att understryka det hårda arbete som låg bakom varje enskilt objekt och hur dyrbara dessa måste ha varit för byn att framställa.

Det inre utrymmet delades upp och man skapade små rum genom att här istället använda vertikala stenplattor. Här förvarades alla ägodelar, och kanske fanns också kistor, korgar, mattor och allt man behövde för att vila.

NURAGE: NAMNETS URSPRUNG

Etymologin för termen *nurag* debatteras också mycket. Den mest utbredda tolkningen är den av arkeologen Giovanni Lilliu för vilken ordet *nurag* skulle ha en koppling till termen *nur* och därför skulle *nurag* ha betydelsen av "stenhög/ihålig hög".

Arkeologen skriver ... "Denna term var speciellt under 1800-talet, relaterad till den feniciska roten av *nur*, som betyder eld, och förklarades som eld i betydelsen av eldboning eller eldtempel, med hänvisning till solkulter som skulle ha praktiserats på terrassen på de nuragiska tornen. Idag tenderar filologer emellertid att betrakta or-

det *nurage* som en kvarleva av det primitiva språk som talades Medelhavsområdet, med den dubbla betydelsen, motsatt men enhetlig, av högen och hållighet. Ordet skulle då indikera *nuragens* speciella konstruktionsform, vilket skulle betyda exakt ihålig hög, ihålig konstruktion, ihåligt torn, på grund av dess tornformade yttre, gjord genom ansamling av stora stenblock och för den kupelformade hålligheten av dess interiör..."

[Giovanni Lilliu, I Nuraghi. Torri preistoriche della Sardegna, Förlag Ilisso (2005), sid. 57]

M. Bonasorte

Möteshyddan

När man går längs de smala stigar som förbinder hyddorna med varandra kommer man till hjärtat av byn, där man kan se ett försvarsverk som omsluter två torn åtskilda av en liten innergård. Hela strukturen är omgiven av en mur vagt formad som en femkant (byggd under en nyare fas) nästan som om de mest betydelsefulla i byn skulle separeras från resten av folket. Mitt emot finns ingången till den största hyddan i byn, kallad *La Capanna delle Riunioni*, förmodligen uppförd efter en tidsperiod då byn vuxit avsevärt och man haft ett behov av en mötesplats för att diskutera och fatta viktiga beslut. Det som man slås av på insidan är de 36 säten som följer hyddans cirkulära profil där byns äldste troligtvis intog sina platser. Kanske hade man ett råd med byns vise där man kallades för att representera sin

familj? Själva formen på hyddan hjälper oss att förstå dess funktion. Alla var jämställda, man hade ögonkontakt och alla kunde få ordet.

Men ett föremål för oss närmare idén av en ledare i byn, en person som skulle samordna den församlade gruppen; nämligen det berömda tronsätet som består av en sten utformad som en träpall. Platsen var byns politiska och religiösa hjärta och en plats där ritualer hölls för att hedra viktiga gudar.

Symbolik

En av de mest typiska symbolerna för denna kultur är placerad i hyddans mitt ovanför en stor eldstad, en liten modellskulptur av en *nurag*. Något som är till stor hjälp idag för att förstå hur dessa imponerande torn byggdes och hur vissa konstruktionsdetaljer en gång sett ut.

Denna modell reflekterade förmodligen den symbol som samhället trodde på och kunde identifiera sig med. Stensulpturen hade säkert ett symboliskt värde för den religiösa övertygelsen, inte överraskande placerad i centrum av utrymmet för att bevaka och försegla pakter som upprättades här. Men den är också ett vittnesmål för den stenkultur som utvecklades vid en tidpunkt då man slutade resa nurager och begränsade sig till att återställa de torn som tidigare byggts. Dessa modeller kan alltså ha representerat ett återupplivande av ett ärorikt förflutet, en gyllene tidsålder långt tillbaka i tiden.

Arkitektur

Det som är mest imponerande vid ett besök i *Nuraghe di Palmavera* är den lilla ingången till bastionen och sten-

tornen. Ett byggnadsverk som vittnar om en kultur med ett avancerat tekniskt kunnande. Denna forntida kunskap inom konstruktions-teknik blir påtaglig speciellt i det äldre tornet som är helt uppbyggd av kalkstensblock. Rader av stenblock som stiger uppåt ovanpå varandra, och sedan smalnar av i diameter och slutar i den enda stenplatta som stänger toppen men inte uppfyller funktionen av en slutsten. Likaså blir den påtaglig i kammarrappan, en

öppning som ledde till en riktig trappa skapad i mellanrummet mellan inner- och ytterväggen, och gjorde det möjligt att nå den övre terrassen. Dessa forntida ingenjörer lyckades verkligen hantera avancerade tekniska problem med stor skicklighet. Man växlade mellan fasta objekt och tomrum, trotsade tyngd-lagen och hittade en genial lösning för att placera enorma stenblock perfekt lagda vid varandra utan användning av bindemedel.

Vilken funktion hade nuragerna?

Debatten pågår fortfarande kring vilken exakt funktion dessa imponerande konstruktioner egentligen haft och som dessutom krävde en omfattande kollektiv insats att bygga. Men tack vare att de bevarats till idag kan man få en uppfattning av de platser som utgjorde en maktsymbol. Här kan man klart och tydligt se dominansen över det omgivande territoriet.

På den inre gården, där man både kan notera restaureringar som utförts på *nuragerna* och de två öppningar där man når den övre nivån, har man utsikt över det andra tornet som är helt byggt av sandsten. Detta skiljer sig från det första tornet genom fönsteröppningar som troligtvis haft funktionen av att ge ljus och ventilation. Det finns många frågor angående vilken funk-

tion utrymmet haft, men en teori är att det skulle kunna ha använts som förråd (vilket skulle kunna vara ett tecken på ett organiserat samhälle som kunde ta till vara på naturens resurser).

De arkeologiska lämningarna visar en bild av en betydelsefull by med

500 invånare, men de berättar också om ett abrupt slut på grund av en våldsam eldsvåda i byn under 800-talet f.Kr. Man har ännu inte lyckats klargöra varför eller av vem byn ödelades, och framför allt var dess invånare flyttade. Många pusselbitar finns fortfarande kvar.

VAD ÄR EN NURAGE?

För att förklara med några få ord vad en *nurag* är kan man att läsa en tydlig förklaring som gavs i Neapel den 6 december 1997, då den berömda nuragen Su Nuraxi i Barumini erkändes som världsarv av UNESCO: "Under den sista delen av det andra årtusendet f.Kr. under bronsåldern utvecklades en viss typ av struktur som kallas *nurage* på ön Sardinien. Komplexet består av cirkulära torn i form av en

trun-kerad kon, gjord av stenar av betydande storlek (som gradvis minskar när höjden ökar), med inre rum/kammare med pseudo-kupolvalv. Barumini-komplexet, som utvidgades och förstärktes under första hälften av 1000-talet, är det vackraste och mest kompletta exemplet på denna extraordinära form av förhistorisk arkitektur."

Massimo Bonasorte

NURAGERNAAS EGENTLIGA FUNKTION

Det finns cirka 8000 *nurager* utspridda över hela Sardinien och även om man i detalj känner till deras arkitektoniska struktur och de olika konstruktionstyperna, förblir deras verkliga funktion höljt i dunkel. Det finns faktiskt flera olika teorier, men hittills har ingen fått ett enhälligt samtycke från forskare. Anledningen till den svåra tolkningen ligger i den komplexa strukturella mångfalden bland *nuragerna*. Arkeologerna kan skilja på olika arkitektoniska typologier som dock inte verkar ha en gemensam funktion. I själva verket undrar man varför sådana olika strukturer skulle ha haft samma funktion. Men vilket var då *nuragernas* användningsområde? Generellt kan man säga att det finns tre tolkningar av deras funktion, som delar konstruktionerna i olika kategorier: religiösa, astronomiska och militära. Historiskt sett var den första forskaren som försökte förklara *nuragernas* egentliga funktion en sardisk historiker, en viss Giovanni Francesco Fara, som under 1500-talet hade en teori om att *nurager* huvudsakligen var monumentala gravar. Men är det verkligen så? Svaret är nej.

Teori 1. Militär funktion

Bland de sardiska arkeologerna var Giovanni Lilliu utan tvekan bland de viktigaste som 1943-2007 skrev ett viktigt kapitel i den nuragiska arkeologins historia. Enligt honom var *nuragernas* huvudfunktion defensiv, den hade alltså ett militärt syfte, på grund av vissa konstruktionsegenskaper. Först och främst tjockleken på väggarna, som tycktes vara byggda för att absorbera mycket hårda stötar, till exempel av murbräckor med gumshuvud (något som användes av kartagerna för att riva ner väggar och dörrar). Belägg för denna tolkning hämtade Lilliu också från *nuragernas* geografiska läge, som med sina torn möjliggjorde observation över stora områden för att försvara de bebodda centren. Lilliu själv uppgav att det fanns tydliga exempel på en defensiv funktion som ”...ändamålsenliga hjälpmedel med stor defensiv och offensiv effektivitet avslöjar fästningskaraktären hos *nurage*” inklusive kryphål, döda hörn, infällbara stegar, vakthusar och luckor. Tyvärr ändrade arkeologen senare sin synpunkt när han insåg hur svag tolkning egentligen var.

Teori 2. Religiös funktion

För vissa arkeologer är den verkliga gåtan det faktum att inga samtida begravningar har hittats i närheten av de tusentals *nuragerna*, som till exempel Barumini. Faktum är att gravarna av de människor som bodde i dess närhet aldrig upptäckts, vilket tyder på att själva nuragen också var en monumental grav. Tyvärr, även i detta fall kan vi bara betrakta detta som en hypotes som aldrig har bevisats. Under senare tider användes *nurager* också som en kollektiv gravplats, en funktion som inte skett genom forntida konstruktörernas vilja, utan genom de många pestepidemier som decimerat Sardinien under århundradena.

Teori 3. Astronomisk funktion

Vissa forskare anser att det finns en astronomisk koppling till *nuragernas* position och att tornen till exempel kan ha använts av forntida präster både för observation av himlavalvet och till förutsägelser av solstånd och dagjämningar. För närvarande har dock ingen vetenskaplig studie publicerats som kan bevisa denna astronomiska koppling.

Slutsatser

Som vi sett är det mycket komplicerat att tilldela *nuragen* en enda funktion. I själva verket är den mest utbredda hypotesen

bland arkeologer att man här måste tala om en mångsidig funktion angående *nuragernas* struktur. I praktiken innebär detta att man måste ta hänsyn till de tre teorierna och hypotesen att olika funktioner har alternerats genom århundradena, ibland till och med samexisterat. För närvarande har tornbyggarna på Sardinien ännu inte avslöjat sina mysterier.

Massimo Bonasorte

CIA:S AVKLASSIFICERADE DOKUMENT
DEN HEMLIGA SPIONSLÄNDAN
ETT EXPERIMENT UNDER KALLA KRIGET

text: MASSIMO BONASORTE

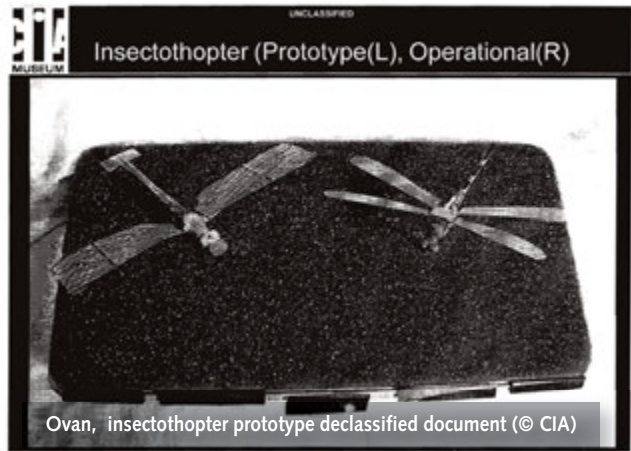
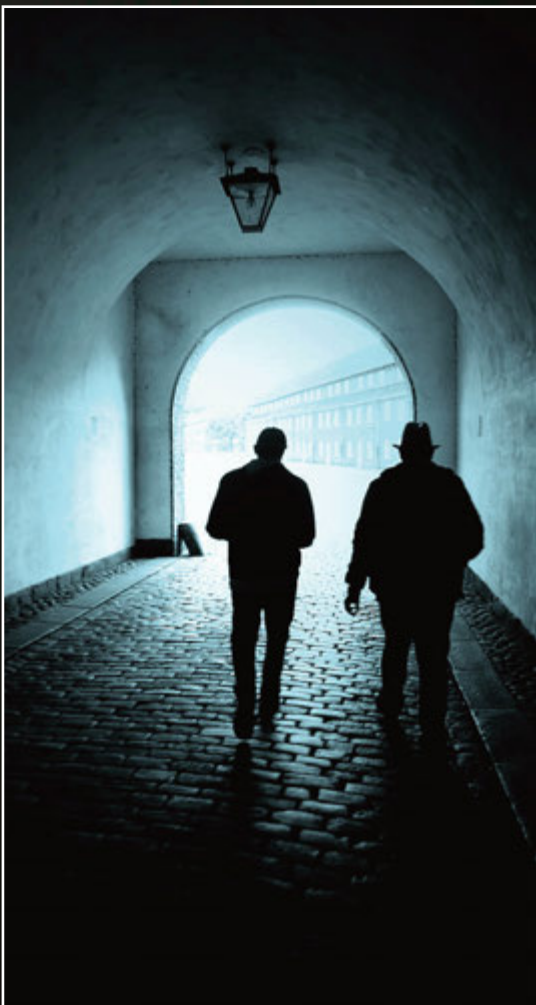
Ovan, CIA:s museum, insectohtoper prototype (© CIA)

Sedan urminnes tider har fantasi och kreativitet i spioneriets värld åstadkommit häpnadsväckande resultat. Vi berättar nu hur intuition och en samlares entusiasm gjorde det möjligt att konstruera ett mycket litet spionverktyg under kalla krigets mörkaste period, då USA och Sovjetunionen gjorde sitt yttersta för att förgöra fienden med allt som fanns till hands.

Att kontrollera information är en av de mest grundläggande aspekterna under militära konflikter och så har det alltid varit under mänsklighetens historia. Att spionera på fienden blev en nödvändighet, men också konst-art som än idag orubbligt driver teknisk och vetenskaplig utveckling framåt.

Spionagemuséet

På *International Spy Museum* i Washington visades 2003 för första gången en serie olika föremål som använts för internationellt spionage av CIA, dock utan någon dokumentation eller detaljer om deras faktiska användning och konstruktionsmetoder.

Ovan, insectohtoper prototype declassified document (© CIA)

Ovan, CIA:s museiföreståndare Toni Hiley håller en prototyp av sländan.

Många av dessa spionprylar visar verkligen exempel på fantastisk kreativitet. Vad sägs till exempel om en avlyssningsanordning utformad som tigeravföring som kunde registrera truppflyttningar under Vietnamkriget? Eller en fiskliknande robot för att ta vattenprover nära hemliga kärnkraftverk?

Dessutom visades en underlig spionslända som hade hållits dold för allmänheten sedan 1970-talet.

Vid första anblicken såg det ut som en helt vanlig trollslända (*Anax junius*) eller kanske ett exemplar med blåfärgat huvud (*Coryphaeschna adneta*). Huvudet, de främre vingarna och

bröstpartiet såg verklighetstrogn ut, men om man tog en närmare titt kunde man se att det handlade om en så kallad *insectohtopter*, alltså en "en robotinsekt med flygförmåga".

Den första i sitt slag som kanske var inledningen till insektsrobotikens komplexa värld. Vi säger "kanske" eftersom man inte får glömma att här handlar det om hemlig militär information (alltså vet vi inte om trollsländan verkligen var det första projektet som skapades).

Men utan tvekan nådde CIA-experterna med denna *insectohtopter* ett otroligt resultat om man väger in att detta var vid samma tidpunkt de första mikroprocessorer såg dagens ljus.

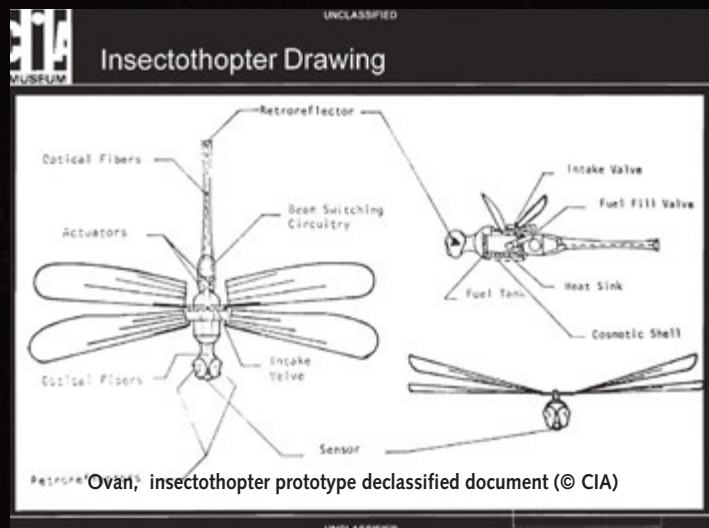
Tjugo år efter att den visats för allmänheten första gången och cirka 50 år efter dess sista uppdrag kan vi tack vare John Greenwalds¹ ovärderliga arbete för att erhålla den hemliga dokumentationen (enligt FOIA), läsa om spionsländans konstruktionsdetaljer och dess verkliga funktion.

Kalla kriget

Historien om projektet med den mekaniska trollsländan går alltså tillbaka till höjdpunkten av spionage under kalla kriget när avlyssning med elektroniska enheter var en relativt ny metod. Visserligen uppnåddes resultat men en del platser var svårare att täcka in än andra.

Ovan, CIA museum, insectohtopter prototype (© CIA)

För att kunna avlyssna samtal vid alla möjliga tillfällen satte CIA in retroreflektorer, små glaspärlor som återspeglar ljuset (i detta fall en laserstråle), mot källan. Den reflekterade laserstrålen påverkades av vibrationer i glaset, vilket i sin tur påverkade strålens sträcka.

CIA kunde sedan analysera returstrålen och återskapa de störande vibrationer som stört den, och på så sätt extrahera ljudet från ljuset. I praktiken fungerade dessa reflektorer som en fjärrmikrofon för att avlyssna alla typer av konversationer. Redan 1970 använde CIA en liknande teknik för att plocka upp vibrationer från fönsterglas. Den verkliga utmaningen var emellertid att kunna förflytta de små reflektorena till exempelvis en fönsterbräda, väggen i en ambassad eller park-

bänk vid rätt tidpunkt och samtidigt förbli oupptäckt.

Don Resier var biträdande chef för CIA:s forsknings- och utvecklingsavdelning och det var tack vare hans intuition som denna typ av spionage togs till en helt annan nivå. I tidigare nummer har vi berättat om hemliga CIA-projekt där man använde djur inom spionage, men också att man inte alltid uppnådde de förväntade resultaten.

Detta var anledningen till Don Riesers nya initiativ, man skulle inte fästa mikrofo-

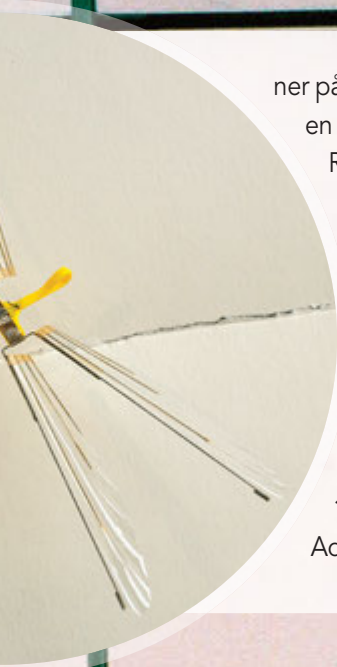

ner på husdjur, utan på en robotinsekt (alltså en *insectohtopter*).

Rieser gav därför Charles Adkins uppdraget att leda projektet för att konstruera en anordning som kunde flyga minst 200 meter och bära 0,2 gram retroreflekterande pärlor utan att märkas. Till en början funderade Resier på ett bi men insektens flygmekanik var alldeles för komplex (och skulle inte bli helt klarlagt förrän 1999, flera decennier senare).

Adkins och Rieser var därför tvungna att

välja en annan insekt. Ett av de största problemen var stabiliteten och naturligheten under flygningen. Man måste ha i åtanke att datorerna på 1970-talet var annorlunda och beräkningskapaciteten var extremt begränsad, något som kraftigt komprometterade hanteringen vid komplexa manöverkontroller. Vid denna punkt kommer emellertid den klassiska karaktären från spionfilmer, Mr X, med in i bilden.

I de avklassificerade dokumenten finns ingen information om varken hans namn eller liv, och allt relaterat till denna figur är höljt i dunkel. Men det var tack vare hans engagemang som CIA kunde ta ett kvalitativt steg och lösa flygningsproblemet.

Mr X var en CIA-forskare som tillhörde Adkins team, men framförallt var han en trollsländaentusiast och hade en egen privat samling. Det var han som föreslog Adkins att överväga idén med att använda sig av trollsländornas flygteknik, eftersom de var mer stabila än andra insekter. Faktum är att trollsländor förutom att ha en fantastisk manövreringsförmåga dessutom kan behålla sin energi längre under flygsträckor. Men efter att man valt ut insekten var teamet fortfarande tvunget att lista ut hur man skulle replikera trollsländans vingrörelse som slår 1800 gånger per mi-

nut. Valet föll på att använda en mycket liten oscillator (en anordning utan rörliga delar som helt drevs av den gas som producerades av litiumnitratkristaller).

De första testflygningarna höll inte måttet för forskarnas förväntningar, då prototypen inte lyckades lyfta vikten på 0,2 gram. För att lösa problemet lade man då till ytterligare drivkraft genom att kanalisera avgaserna bakåt, precis som i en jetdrift.

Framdrivningsproblemet var löst, nu var nästa steg var att ge sländan seende och framför allt utforma ett bra navigationssystem för att kontrollera den lilla mekaniska spionen. För synen valde CIA-experterna retroreflekterande glaspärlor medan navigationsproblemet var lite mer komplicerat. Radiokontroll var uteslutet eftersom all extra vikt skulle äventyra robotinsektens flygförmåga.

CIA-forskarna valde att använda en bärbar laserenhet känd under namnet ROME, som producerade en osynlig

Ovan, CIA museum, insectohtopter prototype (© CIA)

infraröd stråle. Tanken var att lasern skulle värma en bimetallremsa som sedan skulle öppna eller stänga sländans rör för förbränningsgaserna. Ytterligare en laser fungerade som ett slags roder och styrde spionsländan till den önskade destinationen. Med sitt motor- och laserbaserade navigationssystem hade denna *insectohtopter* en flygkapacitet på endast 60 sekunder. Men detta var mer än tillräckligt för att ta trollsländan – med sin last – till ett mål cirka 200 meter bort. Med en vikt på knappt ett gram och en noggrant målade kamouflagefärg inspirerad av trollsländans verkliga färger var kalla krigets drönare redo för sitt första spionageuppdrag.

Programmet kostade då 140 000 dollar, cirka 2 miljoner dollar idag. En struntsomma om man tänker på de miljarder som investeras i moderna spionsatelliter. Slutligen framgår det i de avklassificerade dokumenten att det verkar som om inget CIA-uppdrag någonsin fick användning av denna nya *insectohtopter* och projektet avslutades. Åtminstone är detta den officiella versionen. Kan detta vara hela sanningen?

¹Grundare av anti-sekretess webbplatsen The Black Vault.

GENETISKT MODIFIERADE SPIONDJUR

Drönarna har funnits sedan en lång tid tillbaka, men idag står vi inför en episk vändpunkt då nanotekniken trängt sig in i militärindustrins hemliga projekt. Och om det är svårt att upptäcka en drönare under en flygning blir det nästan omöjligt när den liknar en insekt.

Som vi tidigare sett i artikeln var CIA:s utmaning att försöka replikera moder naturens genialitet, något man inte lyckades med på grund av uppgiftens otroliga komplexitet.

Idag består den nya utmaningen av att använda dessa gränsbrytande idéer för att modifiera DNA från djur. Vilket i praktiken innebär att anpassa något som redan existerar, istället för att börja kreativeprocessen från början.

Forskare har börjat undersöka insekter för att försöka komma underfund med hur de med sina pyttesmå kroppar kan producera all den energi som behövs för att flyga långa sträckor, medan batterierna i våra förkrympta drönare dör så snabbt.

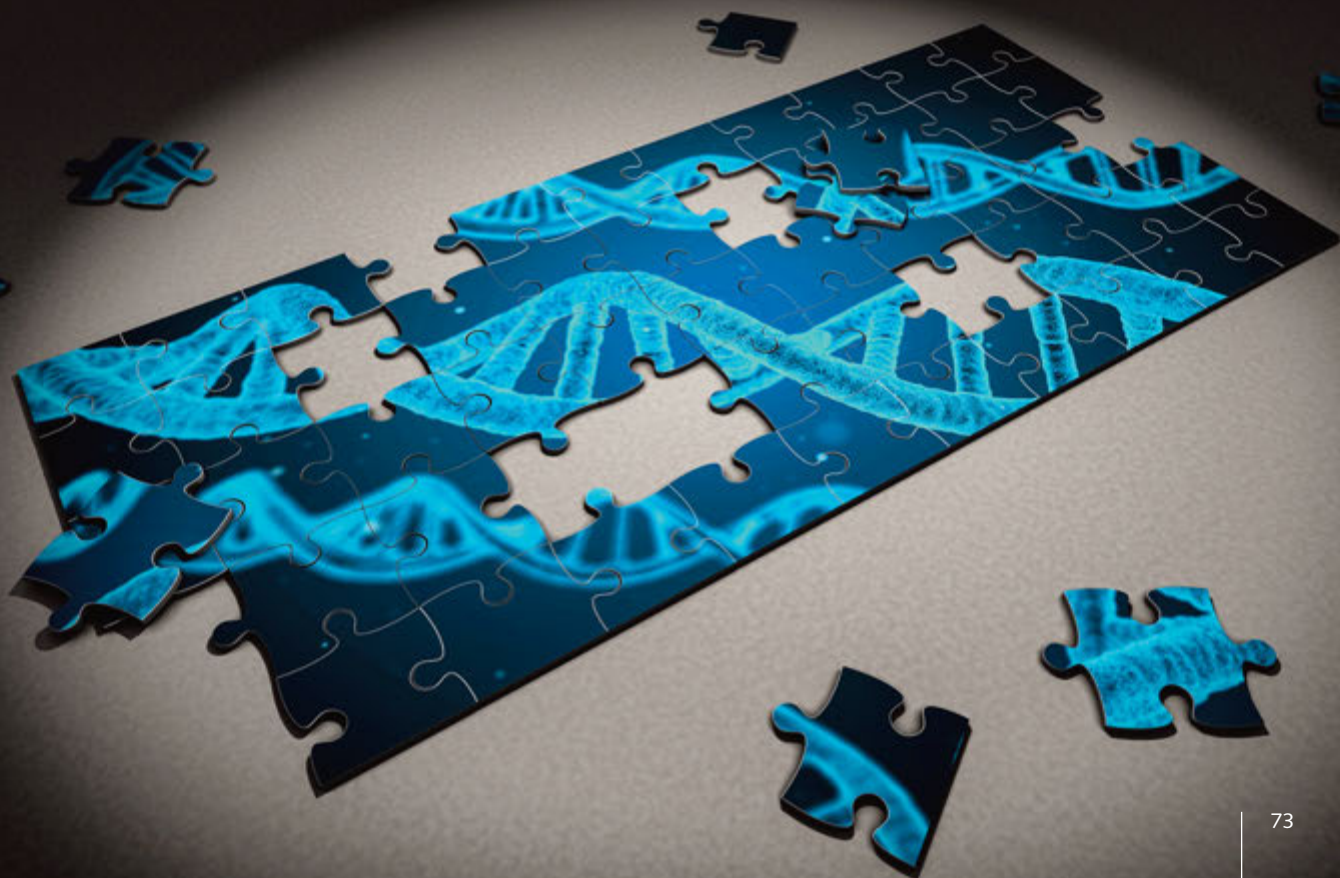
Ett nytt experiment har nu som slutmål att förvandla levande insekter till drönare.

På *Charles Stark Draper Laboratory* och *Howard Hughes*

Medical Institute har forskare presenterat projektet *DragonflEye*, en cyborgslända som kan fjärrstyras med den allra senaste tekniken.

DragonflEye skapades genom att genetiskt modifiera vanliga trollsländor med ljuskänsliga "styrande nervceller" i insektens ryggmärg. Små fiberoptiskt liknande strukturer i sländans ögon skickar ljuspulser till dess hjärna och kontrollerar genom fjärrstyrning insektens flygriktning. Sländan kan också transportera en "miniryggsäck" med sensorer och mycket små solceller för att förse datatrafiken med energi.

En teknik som är både överraskande och samtidigt skrämmande. Det är inte svårt att föreställa sig effekterna av den här typen av genmodifiering på andra djurarter eller människor. Men vi har tydligen ingen anledning till oro. Forskarna som leder projektet har försäkrat att den genetiska modifieringen som gör att sländorna kan röra sig, också en dag kommer att kunna användas för att återställa förlamade människors rörelseförmåga ... Eller för att kontrollera oss alla som sländor? Det återstår att se.

MYTER OCH MYSTERIER I SKOTTLAND

HÖSTLJUNG OCH KÄRLEKSTÅRAR

En av Skottlands mest kända lyckosymboler är utan tvekan vit ljung. Ljung (*Calluna vulgaris*), också kallad *höstljung*, är en dvärgbuske som tillhör växtfamiljen *Ericaceae*. Den är oftast vildvuxen, extremt köldtålig och förekommer främst i nordliga regioner, framför allt i Irland, Skottland, Skandinavien, Ryssland och Nordamerika. På grund av blommans färg har den genom tiderna tillskrivits olika symboliska betydelser.

Redan druiderna använde ljungvikstar för att rena deras altare, vilket förmod-

ligen varit en bidragande orsak till att växten på de skotska öarna fick betydelsen som lyckobringare.

Ljungen användes dessutom av prästerna för att brygga en helig dryck. Kanske anade druiderna att det fanns en hallucinogen svamp som växte på dess blad? I vilket fall så vet man att ljung var en av ingredienserna när de tillverkade mjöd.

Etymologin i namnet *Ericaceae* har två huvudsakliga tolkningar. Den första kan knytas till antikens grekiska *ereiko* som betyder "bryta". En etymologi troligen kopplad till att den var så robust, då ljungen lyckades överleva under extrema förhållanden, till och med växa fram ur snö. Den andra relaterar namnet *Ericaceae* till namnet "Heather" kopplat till det forntida skotska ordet *haeddre*, som påträffas i historiska källor redan på 1300-talet. Med tiden har växten också kallats *heddir* eller *basar*. Namnet "Ling Heather" syftar på det

Ossian, den gamle blinde skotske barden.

gamla norska ordet, *lyng*, som betyder "lätt i vikt". Under antiken var vit ljung helig och tillägnad gudinnan Venus som skulle skydda kvinnorna från våld och ondska (från mörka energier) för att främja tur och lycka. Slutligen ansågs ljungens vara älvornas växt, och det berättades att varelserna bodde bland dess kvistar. Det finns två legender relaterade till ljung. Den ena är *The Last Pictish King & Heather Ale*, en legend om en kamp mellan vikingar och pikternas¹ sista överlevande kung.

Efter att pikternas armé besegrats tötades deras kung och hans son på en klippa av vikingarnas ledare, i ett försök att få dem att avslöja det hemliga receptet på *Heather Ale*. Kungen som inte visste om sonen skulle motstå tor-

tyren erbjöd en överenskommelse om en snabb smärtfri död för sonen och i gengäld skulle han avslöja hemligheten. Prinsen kastades då från klippan och drunknade snabbt men pikternas kung accepterade inte hans död och trots att det kostade honom livet avslöjade han inte receptet.

Vissa versioner av legenden påstår dessutom att den modiga kungen lurade vikingen till klippkanten och sedan drog honom ner i havet.

Arkeologiskt sett kan legenden faktiskt ha en verklig bakgrund, åtminstone beträffande skapandet av den heliga drycken. Faktum är att på den lilla ön Rùm (Isle of Rum) i Skottland har man påträffat gamla terrakottafragment innehållande spår av en jäst dryck gjord med ljung.

Målning av Krafft med Ossian och Malvina.

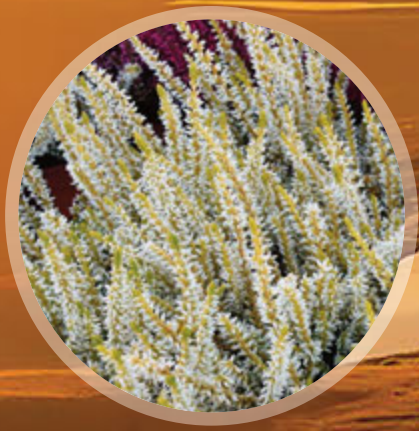
Men det finns ytterligare en legend och den är kopplad till evig kärlek. Myten berättar historien om Malvina, en vacker ung flicka som var dotter till barden Ossian. Hon var trolovad med Oscar, en tapper och ädel krigare som tvingades lämna henne för att dra ut i strid. En höstdag när Malvina tänkte på sin älskade upptäckte hon en figur som rörde sig vid horisonten bland ljungen och närmade sig. Det var Oscars budbärare som kommit för att lämna bud till Malvina.

Oscar hade sårats dödligt under en strid. Innan han dog hade han emellertid plockat en bukett blommor till sin älskade som ett tecken på evig kärlek. När hon hörde detta flydde Malvina mot den ljungtäckt kullen och brast ut i hejdlös gråt. En tår som föll ner på de lila blommorna fick dem plötsligt att bli vita. Malvina tittade förvånad på blommorna och *utbrast sedan "Må den vita ljungen, symbol för min smärta, bringa lycka till alla som hittar den"*.

I den astrala kalendern över eteriska oljor tillhör ljungväxten stjärntecknet skorpionen och sägs mildra karaktären och bidra till att uppnå önskade mål. Ljung representerar beundran, skönhet och tur men kan också förknippas med ensamhet och beskydd. Innebörden förändras beroende på färg: lila ljung används som en symbol för beundran och ensamhet, rosa är istället en metafor för tur medan den vita ljungen skyddar mot fara.

För mer info, Alfredo Cattabiani, *Florario*.

1) Pikterna var ett folkslag av okänt ursprung som bodde i Skottland under framförallt senantiken och tidig medeltid.

Don't count every second.
Make every second count.

The 24 hour one hand watch.

slow
slow-watches.com

ADOPT A PIECE OF SPACE JUNK

Follow any of these pieces of space junk.
They will communicate with you live as they orbit the Earth.

@VanguardAdrift

@FengyunAdrift

@SuitSatAdrift

A D R I F T

SUITSAT

I was pushed out into space in 2006.

VANGUARD

I circle the Earth every 130 minutes.

FENGYUN

I'm a piece of space junk from the worst space debris event of all time. Go. Me.

VERITAS ARCANA HAR ADOPTERAT EN BIT RYMDSKROT - GÖR DET DU MED!

www.projectadrift.co.uk

Funded by @thespacearts

©2011 For All Moonkind, Inc.

**That's one small step for man.
And one giant mistake if we don't protect it.**

Right now, plans to land civilians and vehicles on the Moon threaten to desecrate six pristine Apollo Lunar landing sites. The UN has safeguarded other irreplaceable property here on Earth. Doesn't the Moon deserve the same protection? Take the next small step. Visit us at ForAllMoonkind.org if you agree.

**FOR ALL
MOONKIND™**

ForAllMoonkind.org